

LUIGI PIRANDELLO

Slovenské divadlo
OSTRAVA HRAŠTINA

Š E S T
P O S T A V
H L E D Á
A U T O R A

ŠEŠT
POSTAV
HLEDÁ
AUTORA

Překlad Jan Vladislav

Režie Zdeněk Dušek j.h.

Scéna Jan Štěpánek j.h.

Kostýmy Kateřina Hájková j.h.

Hudba Daniel Fikejz

Dramaturgie Hana Hložková

Inspice
Náповěda
Rekvizity
Garderoba
Vlásenky
Světla
Zvuk
Jevištní stavby

Kamila Hromková
Regina Feinbergová
Jana Mikulíková
Ludmila Kalabisová
Šárka Bellanová
Ivan Vacke
Michal Kedroň
Kamil Pail
František Procházka
Vít Svozil
Petr Žajdlík

POSTAVY HRŮ, KTEROU NUTNO UDĚLAT

Otec	Pavel Hromádka
Matka	Irena Vacková
Nevlastní dcera	Jitka Josková
Syn	Jiří Hejcman
Madame Paceová	Anna Slezáková-Miková
Rosetta	Pavčina Březinová j.h. nebo Štěpánka Preclíková j.h. nebo Viktorka Šnajdrová j.h. nebo Michaela Drinková j.h.
Paolo	Adam Novák j.h. nebo Václav Malina j.h. nebo Petr Březina j.h.

HERCI DIVADELNÍ SPOLEČNOSTI

Ředitel divadla	Josef Kubáník
První herečka	Tereza Novotná-Mikšíková
Druhá herečka	Monika Horká
První herec	Martin Vrtáček
Druhý herec	David Vaculík
Asistent	Zdeněk Trčálek
Jevištní mistr	Vít Svozil
Kulisák	František Procházka

LUIGI PIRANDELLO

- pocházel ze zámožné rodiny vlastníků sirných dolů; jeho rodiče - vlastenci - bojovali v Garibaldiově vojsku za sjednocení Itálie; narodil se 28. června 1867 v usedlosti Chaos poblíž města Agrigento na Sicílii
- otec ho zapsal na technický institut, ale Pirandello z něj po dvou letech přestoupil na klasické gymnázium; poté se zapsal současně na filozofickou i právníckou fakultu v Palermu; v roce 1887 se přestěhoval do Říma a pokračoval již pouze ve studiu na fakultě filozofické; po neshodách s profesorem latiny opustil školu a univerzitní vzdělání dokončil v roce 1891 v Bonnu (promoval prací o sicilském nářečí); v Německu krátce vyučoval italský jazyk
- po návratu se Pirandello natrvalo usadil v Římě; roku 1894 se oženil s dcerou otcova společníka Marií Antoniettou Portulanovou, se kterou měl tři děti; v roce 1897 přijal místo na katedře stylistiky v učitelském ústavu v Římě
- přestože už v Bonnu vznikly jeho první básnické sbírky *Gaiin svátek* (1891) a *Rýnské elegie* (1895), literární činnost zahájil sbírkou básní *Hravá bolest* (1889)
- v Římě navázal kontakty s literárními kruhy, především s krajanem Luigim Capuanou, který ho nasměroval k próze; svůj první román *Marta Ajala* napsal roku 1893 (vydáno 1901 pod

názvem *Zavržená*), následovala ho povídková sbírka *Lásky bez lásky* (1894); druhý román *Pořadí* (1895) již vykazoval rysy poetiky humoru, kterou Pirandello naplno rozvinul ve své nejmámější próze *Nebožtík Mattia Pascal* (1904) a jejíž principy (rozpor mezi ideálem a skutečností) důkladně vysvětlil ve svých literárněvědných esejích *Umění a věda* (1908) a *O humoru* (1908)

- přestože ve svém tvůrčím životě zažívá tzv. humoristické období, jeho osobní život je paradoxně poznamenán tragédií: rodinný podnik Pirandellů finančně zkrachuje poté, co jsou sirné doly při povodni v roce 1903 zatopeny; Pirandello se ocitá v těžké ekonomické situaci, neboť do dolů byl investován veškerý jeho majetek, a jeho manželka následkem psychického otřesu až do konce života trpí duševní chorobou; aby zajistil rodině existenci, dává soukromé hodiny němčiny a italštiny, píše do literárních časopisů a nakonec dostane místo profesora stylistiky na dívčím lyceu, což v jeho ženě vyvolává stavy chorobné žárlivosti
- po boku duševně nemocné manželky - v atmosféře bezdůvodného podezřívání - se Pirandello ve své pracovně izoluje od vnějšího světa; do literární tvorby tak proniká i tato životní zkušenost a to v podobě tématu fikce versus skutečnost; v prozaické tvorbě např. *Staří a mladí* (1909), *Její manžel* (1911), *Natáčí se!* (1915), *Jeden, nikdo, sto tisíc* (1926) se upevňuje také umělecká a filozo-

fická koncepce, poznamenaná skepticismem a pesimismem

- v důsledku dalších pohnutých rodinných okolností - nejstarší syn Stefano upadne do německého zajetí, umírá mu matka a manželčin stále se zhoršující zdravotní stav spěje k trvalé hospitalizaci v ústavu pro choromyslné - se intenzivně věnuje práci; po předchozích nevydařených divadelních pokusech se nechá přemluvit známým sicilským hercem Angelem Muscem k dalšímu psaní her - úspěchy slaví hned s první komedií *Rozmysli si, Jakoubku!* (1916); tvůrčí zájem tak definitivně zaměří na dramatickou tvorbu, čímž vznikají např. hry: *Sicilská komedie* (1916), *Čapka s rolničkami* (1917), *Rozkoš z počestnosti* (1917), *Člověk, zvíře a ctnost* (1919), *Jindřich IV.* (1922), *Nahé odívati* (1922), *Život, který jsem ti dala* (1923), *Obří z hor* (1934) a trilogie „divadla na divadle“ - *Každý má svou pravdu* (1917), *Šest postav hleďá autora* (1921), *Dnes večer improvizujeme* (1930)
- z kolektivní iniciativy několika herců a literátů vzniklo v roce 1924 Teatro dei Undici, později přejmenované na Teatro d'Arte, v jehož čele Pirandello stojí jako ředitel; zpočátku se zde uvádí významné italské i zahraniční hry, soubor se však postupně zaměřuje výhradně na Pirandellovu dramatikou, kterou v samotné režii autora proslaví na zahraničním turné po Evropě a Americe; stěžejními hereckými osobnostmi souboru - někdy také

nazývaného Compagnia Pirandelliana - jsou Ruggero Ruggeri a herečka Marta Abba, pro kterou Pirandello píše např. hry *Diana a Puda* (1926), *Přítelkyně vdaných žen* (1927), *Jakou ty mě chceš* (1930)

- vlastenecké postoje rodičů a sociální hnutí na Sicílii, které se ho už v mládí dotýkaly, ho pravděpodobně přiměly k tomu, že roku 1924 vstoupil do fašistické strany; eventuální motivací mohl být i vykalkulovaný záměr jak získat publicitu a přístup k dotacím pro své divadlo; v každém případě se Pirandello ve své tvorbě nikdy nepodřídil patosu Mussoliniho éry a záhy se projevil politicky zdrženlivě
- když byl roku 1929 jmenován členem Italské akademie, už několik let žil spíše v zahraničí, kde bylo jeho dílo ceněno a zejména dramatika se hojně uváděla v mnoha evropských divadlech (mj. i v ČSR); v roce 1934 byla Pirandellova tvorba oceněna Nobelovou cenou za literaturu, což italská vláda nepřijala s větším nadšením
- v roce 1936 se při natáčení filmu na motivy románu *Nebožtík Mattia Pascal* nachladil a 10. prosince 1936 ve svém římském bytě zemřel na zápal plic; podle poslední vůle byl jeho popel rozprášen poblíž usedlosti Chaos, kde se narodil

ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA NA ČESKÝCH JEVIŠTÍCH

12. 10. 1923 Národní divadlo Praha, režie Karel Dostal
19. 2. 1943 Městská divadla pražská, režie Karel Jernek
4. 6. 1966 Národní divadlo Praha,
režie Miroslav Macháček
26. 5. 1987 Realistické divadlo Zdeňka Nejedlého,
režie Luboš Pistorius
26. 1. 2008 Slovácké divadlo, režie Zdeněk Dušek
(První Pirandellova hra ve SD!)

ITALSKÉ PREMIÉŘE HRY ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA

Premiéra *Šesti postav* v římském Teatro Valle 10. května 1921 skončila výtržností.

„O půlnoci po premiéře se (Pirandello) chtěl vrátit domů a pokud možná se vyhnout davu, který se na něho v divadle obořil s nadávkami plebejského antipirandellismu: Blázinec! Byl právě se svou dcerou Liettou a obával se, aby příliš netrpěla nadávkami, které se sypaly na jeho hlavu. Dcera nechtěla odejít sama a nechtěla opustit otce v takové situaci ani na několik minut. Pirandello nijak netrpěl a ani se nepozastavil nad tím, co se v divadle dělo. Byl klidný... Neodcházel hlavním vchodem, bylo radno, aby zmizel vchodem pro personál do vedlejší ulice... mohl vzbudit pozornost a podezření diváků, kteří čekali u vchodu, aby ho vypískali. Odešel a podpíral svou dceru. Ve světle první luceny ho však poznali. Přátelé ho obklopili a začali ho bránit. Krásné dámy se smály a namalovanými ústy opakovaly: Blázinec! Elegantní mladíci s bílými kravatami se vysmívali a nadávali. Dcera, opřená o otcovo rameno, se třásla a nemohla udělat skoro ani krok. Policie nevěděla, jestli se má toho blázna Pirandella zastat. Přiblížil se taxík. Na osvětleném náměstíčku přijímal Pirandello urážky se sotva znatelnou ironií na rtech. Museli jsme zabránit, aby nedošlo ke rvačce, dokud automobil neodjel... Elegantní mladíci po něm házeli drobné. A dámy také honem otevíraly svoje drahé kabelky. Ještě dnes slyším cinkot mědi na dlažbě, posměšky a urážky.“ (Orio Vergani vzpomíná v knize *Il Drama*)

V té době byl ještě divadelní skandál předzvěstí úspěchu a tento 10. květen znamenal Pirandellovo konečné vítězství. Rozsáhlé dramatické dílo, které nashromáždil za posledních pět let, zaplavilo za několik měsíců světová jeviště. Pirandello se stal módou.

HUMORISMUS PODLE PIRANDELLA

Pirandello se sám definoval jako humorista a svou tvorbu charakterizoval jako humoristickou. Nutno říci, že je humorista smutný, dokonce až tragický. Komičnost podle Pirandella vyplývá z principu protikladu, který navzájem spojuje veselost se smutkem, hněv se shovívavostí, zlobu se soucitem. Protože komika vyhledává protiklady, spisovateli umožňuje podávat lidský život i člověka samotného bez idealizace a bez iluzí - s nedostatky, nesrovnalostmi a nedokonalostmi „lidského bytí“. Protože je podle Pirandella každý opravdový humorista i kritikem, jeho humor má rozpětí mezi dvěma póly - zesměšňující komikou a kritickou ironií, přičemž jejich střídání neurčuje cit, ale intelekt. Pirandellovo divadlo není emocionální, je především intelektuální. Ne náhodou se říkalo, že píše „mozkové hry“.

PIRANDELLOVA DRAMATIKA

- nenásledoval žádnou uměleckou „školu“; ve své dramatické tvorbě se zaměřoval na psaní filozofických her, ve kterých ukazoval realitu ve stálé proměně
- vyhraňoval se proti iluzionistickému divadlu (zejména symbolistickému a naturalistickému); iluzionistickou podstatu divadla radikálně demaskoval ve hrách *Šest postav hledá autora* a *Každý má svou pravdu*
- hry se obvykle točí kolem nějakého problematického faktu, jenž nelze vyřešit, poněvadž každá postava má svou verzi pravdy; dramatik tak vznáší pochybnosti o přístupu k pravdě - na základě přímého pozorování reality naznačuje, že „pravda“ je nezbytně osobní a subjektivní
- na základě relativismu v chápání skutečnosti zpracoval originálním způsobem téma krize osobnosti, problematiku identity moderního člověka a rozpor mezi ideálem a skutečností; námětem jeho děl jsou bizarní, nevypočitatelné až absurdní příběhy s podivínskými postavami plnými prudkých vášní a zvratů
- zaměřuje se na konfrontaci principu divadla (formy) a principu skutečnosti (života), které jsou ve vzájemném protikladu; ve hrách pak ukazuje, že skutečnost je nekonečně bohatá a rozmanitá, neboť divadlo disponuje jen omezeným počtem zkonvencionalizovaných forem, které život ochuzují a schematizují
- vtahuje diváky do děje, aby cítili spoluzodpovědnost za problémy, o nichž se na scéně diskutuje; skrze individuální psychologii, nastoloval a řešil intelektuální problémy člověka, nikoliv sociální problémy společnosti
- i v krajní absurditě je vždy konkrétní a aktuální
- souvisí s obdobím krize evropského myšlení, podrytého skepsí a agnosticismem; dramatik ovlivnil tvorbu např. A. Camuse, J-P. Sartra, J. Anouilha, A. Salacroua, E. O'Neill, T. Wildera, S. Becketta i F. Dürrenmatta

DIVADELNÍ PROTIKLADY

DRAMATIK A REŽISÉR

- dramatik je autor dramatického textu (divadelní hra, scénář apod.); jeho text by tudíž měl být určený k divadelní realizaci, ale není to podmínkou
- režisér je osoba pověřená a zodpovědná za estetickou a organizační stránku inscenace; pro výsledný jevištní tvar vybírá herce, interpretuje text a pracuje se scénickými možnostmi, které má k dispozici

HEREC A POSTAVA

- herec hraje roli nebo-li ztělesňuje postavu; je živým spojením mezi autorovým textem, režisérovými pokyny a divákovým zrakem a sluchem; herec zůstává vždy interpretem, osobou, která vyslovuje text nebo uskutečňuje jednání; předstírá jednání a vydává se za jeho protagonistu, který patří do světa fikce, ale zároveň provádí „skutečné“ scénické akce a vždycky zůstává sám sebou
- postava na divadle snadno přijímá hercovy rysy

a hlas, ale přes tuto „zjevnou“ jednotu postavy a živého člověka vznikla pouze jako maska (persona), odpovídající v řeckém divadle dramatické roli; divadelní postava je iluzí lidské bytosti

ILUZE A REALITA

- iluze vzniká tehdy, když považujeme za skutečné a pravdivé to, co je pouhá fikce
- realita = skutečnost
- princip divadla vychází z konvence, který realitu využívá k tomu, aby ji mohl sdělovat iluzivními prostředky

INSCENACE A PŘEDSTAVENÍ

- inscenace je realizace dramatického textu do podoby ideálního jevištního tvaru; samotný pojem pochází teprve z druhé poloviny 19. století
- představení je reálné a konkrétní předvedení inscenace - je jedinečné, neboť jej není možné znovu

opakovat (závisí na momentálním rozpoložení účinkujících i diváků, na situaci a připravenosti technického zázemí, na atmosféře v daném prostoru, času apod. - tedy na neustále se měnících prvcích)

JEVISŤE A HLEDIŠŤE

- jeviště je prostor, na kterém se odehrává představení
- hlediště je naopak prostor, vyhrazený pro diváky

KOMEDIE A TRAGÉDIE

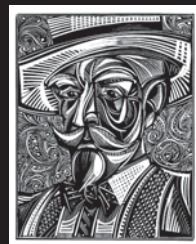
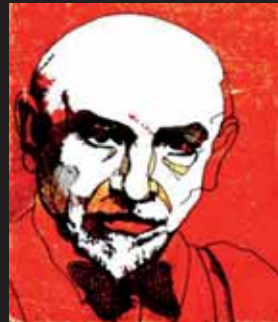
- odlišení těchto druhů pochází od Aristotela
- komedie byla definována do protikladu k tragédii tak, že postavy pocházely z prostého prostředí, rozuzlení bylo šťastné a jejím účelem bylo rozesmát diváka
- v tragédii bylo představováno osudné lidské jednání mýtických hrdinů, které zpravidla končilo smrtí; účelem tragédie bylo přinést divákům „očistění“

MONOLOG A DIALOG

- monolog je promluva, kterou postava pronáší sama pro sebe
- dialog je rozmluva mezi dvěma a více postavami

TVÁŘ A MASKA

- jeden z principů Pirandellovy filozofie, který vysvětlil ve svých literárněvědných esejích *Umění a věda* a *O humoru*; opěrný bod jeho kritiky společenské přetvářky a konvence
- z hlediska vztahu „tváře“ a „masky“ konstruuje děje, osudy a postavy svých her a na jeho základě řeší problémy „bytí“ a „zdání“, pravdy a fikce, reality a iluze
- podle Pirandella je povinností umělce odhalit rozpor mezi jevem (maskou) a podstatou (tváří); stržení masky může zpočátku vyvolat smích, další analýza však vede k tragickému poznání podstaty tváře

POSTAVY

Otec

Inu, předvádět jako pravdu něco, co pravda není, milý pane, bez jakékoli potřeby, jen tak pro zábavu... Copak není vaším úkolem dávat na jevišti život postavám, které jsou výplodem fantazie? (...) A mám opravdu na mysli hru, hru vašeho umění, která má vytvářet – jak říká pan ředitel dokonalou iluzi skutečnosti. (...) To, co je pro vás iluze, kterou máte vytvořit, je pro nás naopak jediná naše skutečnost.

KONFRONTACE POSTAV A HERCŮ

POSTAVY

Matka

Moje utrpení není hra! Já jsem živá a přítomná pořád, v každém okamžiku svého utrpení, a toto utrpení, pořád živé a přítomné, se neustále obnovuje. Slyšel jste promluvit tady ty dvě děti? Ne, protože už nemůžou mluvit. Tisknou se pořád ještě ke mně, aby to utrpení bylo pořád živé a přítomné, ale samy o sobě neexistují, už neexistují!

KONFRONTACE POSTAV A HERCŮ

POSTAVY

Nevlastní dcera

Teď jsme ještě sami mezi sebou, obecenstvo o nás neví. Zítra o nás budete dávat hru, tak jak to uznáte za vhodné a jak si ji upravíte podle svého. Ale chcete do drama vidět doopravdy, chcete slyšet doopravdy, jak to bylo?

Rosetta

mlčí

KONFRONTACE POSTAV A HERCŮ

POSTAVY

Syn

Ale copak jste pořád ještě nepochopil, že vy tu hru nemůžete hrát? Vy nás přece nemáte v sobě a vaši herci se na nás dívají zvenčí. Copak si myslíte, že je možné žít před zrcadlem, které se ke všemu nespokojuje jen s tím, že nás zmrazuje obrazem našeho vlastního výrazu, ale navíc nám ho ještě vrací s takovou grimasou, že se nepoznáváme?!

Paolo

mlčí

KONFRONTACE POSTAV A HERCŮ

HERCI

Ředitel

A já vám zase říkám, že povolání herce je jedno z nejušlechtilejších. Zvláště dnes, kdy nás novopečení páni dramatici nutí uvádět ty své hloupé hry a hrát panáky místo skutečných lidí, zvláště dnes je naší chloubou, že jsme dali – tady, na těchto prknech – život nesmrtelným dílům! (...) Rád bych ale věděl, jestli někdy někdo viděl postavu, která by vystoupila ze své role a pak ji začala tak jako vy hájit, nabízet a vysvětlovat. Můžete mi to říct? Já to v životě neviděl!

První herečka

Chtějí žít v nás!

Tohle je hotové bláznovství!

Však já to taky dokážu, nemějte strach, jen se do toho dám.

První herec

To je ale divadlo, jen se podívejte!

To chce, abychom improvizovali spatra drama?

To jen fikce! Fikce! Tomu nevěřte.

Druhý herec

Takový zvláštní případ!

Rád bych věděl, co to jsou zač.

Druhá herečka

Ješitnost! Ješitnost, že bude autorem...

Počkat, počkat! To jsou naše klobouky!

Hudbu nahrála a sponzorem inscenace se tím s

stala skupina Sírius.

SLOVÁCKÉ DIVADLO
UHERSKÉ HRADIŠTĚ
www.slovackedivadlo.cz

3. premiéra sezóny 2007 / 2008

Program připravila	Hana Hložková
Grafická úprava	Eva Jiříková
Fotografie	Jan Karásek
Technická redaktorka	Naděžda Slachová
Zodpovídá	Igor Stránský, ředitel SD
Grafické zpracování a tisk	Joker, spol. s r. o.

Dekorace, rekvizity a vlásenky byly vyrobeny v dílnách Slováckého divadla, vedoucí výroby Jiří Janík. Kostýmy vyrobily Pavlína Pavlíčková a Drahomíra Ulmová. Zámečnické práce provedla firma Mozako Kudlovice, stolařské práce firma Fami Ostrožská Nová Ves, hliníkové konstrukce Miroslav Šuránek Hluk, čalounické práce František Veselý. Pojednání dekorací Jaroslav Hájek, Yveta Heinzová a Zdeněk Foltýnek.

Použitá literatura a internetové odkazy:
BROCKETT, Oscar G. *Dějiny divadla*. Praha 1999.
Digrin, Zdeněk. Doslov. In PIRANDELLO, Luigi. *Pět her a jedna aktovka*. Praha 1967.
PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník*. Praha 2003.
Pašteka, Július. Luigi Pirandello, prozaik a dramatik. In PIRANDELLO, Luigi. *Šest postav hledá autora. Henrich IV*. Bratislava 1963.
Pažitka, Mikuláš. In PIRANDELLO, Luigi. *Ilúzia a skutočnosť*. Bratislava 1972.
Slovník italských autorů. ed. Jiří Pelán. Praha 2004.

<http://cs.wikipedia.org>
<http://www.divadelni-ustav.cz>

Psa poskytl velmi ochotný sponzor.

Nositelé autorských práv zastupuje DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9.

**Zřizovatelem divadla je Město Uherské Hradiště.
Za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.**

1

2

3

4

5

6